

Управління культури та туризму Харківської облдержадміністрації
Харківська обласна універсальна наукова бібліотека

Стандарти в роботі бібліографа

Харків – 2020

Стандарти в роботі бібліографа : консультація / ХОУНБ ;
уклад. Л.О.Сашкова. – Харків, 2020. – 16 с.

Представлено список діючих Стандартів в галузі бібліотечно-інформаційної діяльності, методичні рекомендації з їх застосування, що знайшли відображення в Інтернеті.

Видання призначено бібліографам, а також буде корисним іншим фахівцям публічних бібліотек, студентам бібліотечної спеціальності.

Комп'ютерний набір Сашкова Л.О.
Комп'ютерна верстка Конопля Л.М.

Вступ

Бібліографічна діяльність бібліотеки багатофункціональна. У професійні обов'язки бібліографа входять комплектування довідково-бібліографічного апарату, організація та ведення каталогів і картотек, бібліографічно-інформаційне обслуговування користувачів, видання бібліографічної продукції. Без знання та використання діючих стандартів неможливо якісно виконувати свою роботу.

Важливою умовою успішної бібліотечно-інформаційної діяльності є дотримання стандартів.

В бібліотечній сфері стандартизація направлена на встановлення і використання єдиних норм, правил, вимог і характеристик до різних об'єктів бібліотечної справи для забезпечення якості продукції та послуг бібліотек, бібліотечного обслуговування та обліку.

У 1992 році Україна разом з країнами СНД та Балтії уклала Угоду про проведення погодженої політики в сфері стандартизації, метрології і сертифікації. У 1993 році Україну прийнято повноправним членом до Міжнародної організації з стандартизації.

Сьогодні в Україні діють такі категорії стандартів в галузі бібліотечної справи:

міжнародні стандарти – документи, прийняті міжнародною організацією зі стандартизації (ІСО);

міждержавні стандарти – документи, прийняті країнами СНД, що приєдналися до Угоди про проведення погодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації, і застосовувані ними безпосередньо;

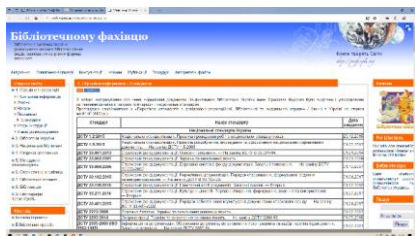
національні стандарти – документи, прийняті національними органами зі стандартизації однієї держави. Наприклад, ДСТУ затверджений Державним комітетом України зі стандартизації, метрології та сертифікації;

галузеві стандарти – документи, розроблені і затверджені галузевим міністерствами та відомствами.

У даній консультації в акумульованому вигляді міститься так званий каталог стандартів, які доступні в Інтернеті.

Також представлено розроблені фахівцями провідних наукових бібліотек України, Книжкової палати України ім. І. Федорова методичні рекомендації, бібліографічні покажчики, презентації, які присвячені питанню стандартизації та її застосуванню в науково-інформаційної діяльності бібліотек.

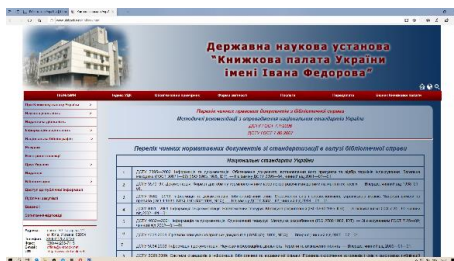
Ознайомитися з діючими на сьогодні Стандартами в галузі бібліотечної справи можна на сайті Національної бібліотеки України ім. Я.Мудрого. У розділі «Бібліотечному фахівцю» опубліковано «Перелік стандартів з довідково-інформаційної, бібліотечної та видавничої справи».

<http://profy.nlu.org.ua/articles.php?lng=uk&pg=84>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 12.05.2020.

Також списки стандартів представлені:

Перелік чинних нормативних документів із стандартизації в галузі бібліотечної справи [Електронний ресурс] // Книжкова Палата України ім. Івана Федорова [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://www.ukrbook.net/bibliotek.html>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 12.05.2020.

Нормативно-правові акти [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України для дітей. Сайт. – Електрон. дані. – Режим доступу :

<http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=4845>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 12.05.2020.

Стандарты для
библиотекарей [Электронный
ресурс] // Library. ru. Инф.-справ.
портал. – Электрон. дан. – Режим
доступа :
<http://www.library.ru/1/kb/standart/>.
– Загл. с экрана. – Дата
обращения 13.05.2020.

Нормативные документы и методические материалы [Электронный ресурс] : [Действующие стандарты системы СИБИД; Международные стандарты ISO] // Президентская библиотека им. Б. Ельцина. – Электрон. дан. – Режим доступа: <https://www.prlib.ru/contentprocessing>. - Загл. с экрана. – Дата обращения 13.05.2020.

Значну частину всіх існуючих в бібліотечно-інформаційній сфері стандартів складають документи, що уніфікують загальні поняття і визначення термінів, що застосовуються в бібліотечно-інформаційної діяльності.

Іншу групу складають технологічні стандарти, що уніфікують бібліотечно-інформаційні і видавничі процеси.

Третя група – стандарти, що регулюють облік роботи бібліотечно-інформаційних служб.

Як сказала Н. Стрішенець, провідний науковий співробітник Національної бібліотеки України ім. Вернадського: *«...стандартизованим термінам найчастіше віддається перевага і у науковій, фаховій комунікаціях, і у системі бібліотечної освіти та підвищення кваліфікації»*.

Для того, щоб бути компетентними в професійній термінології треба добре знати такі стандарти.

ДСТУ 7448:2013 **Бібліотечно-інформаційна діяльність.** Терміни і визначення понять [Електронний ресурс] // Наук.-метод. центр департаменту освіти Житомирської міської ради. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://nmc.zt.ua/?p=1577>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.05.2020.

Стандарт унормовує українські терміни та визначення понять у сфері бібліотечно-інформаційної діяльності.

ДСТУ 5034:2008. Інформація і документація. **Науково-інформаційна діяльність.** Терміни та визначення понять [Електронний ресурс] // Метрологія. – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://metrology.com.ua/ntd/skachat-dstu-gost-gost-r/dstu/dstu-5034-2008/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.05.2020.

Стандарт установлює українські терміни та визначення понять, використовуваних у різних сферах науки, техніки, освіти в процесі збирання, оброблення, шукання, зберігання та розповсюдження науково-технічної інформації.

ДСТУ 3017: 2015 Інформація та документація. **Видання. Основні види.** Терміни та визначення понять [Електронний ресурс] // Наукова бібліотека Запорізького державного медичного університету. – Текст. дані. – Режим доступу:http://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3017_2015.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.05.2020.

Стандарт містить терміни та визначення понять основних видів видань, потрібних для впорядкування й розвитку видавничої справи, налагоджуванню взаємозв'язків між суміжними сферами діяльності, відповідності вітчизняних видань міжнародним і національним стандартам інших країн.

ДСТУ ISO 5127:2007 (ISO 5127:2001,IDT) Національний стандарт України. **Інформація та документація.** Словник термінів [Електронний ресурс] // Метрологія. – Електрон. дані – Режим доступу: <https://metrology.com.ua/ntd/skachat-iso-iec-ohsas/iso/dstu-iso-5127-2007/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.05.2020.

Стандарт призначений сприяти передаванню даних у сфері інформації та документування. У ньому подано терміни та визначення понять стосовно цієї сфери та її складників.

ДСТУ 2395-2000 (ГОСТ 30671-99) (ISO 5963:1985) Державний стандарт України. Інформація та документація. **Обстеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування.** Загальна методика [Електронний ресурс] // Метрологія. – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://metrology.com.ua/ntd/skachat-dstu-gost-gost-r/dstu/dstu-2395-2000/>. – Назва з екрану. – Дата перегляду 18.05.2020.

Стандарт застосовують в усіх ситуаціях індексування за участю особи, що здійснює індексування під час аналізу документів і пошукових запитів користувачів, складання рефератів, підготовки предметних покажчиків для забезпечення уніфікації технології індексування документів, передусім, в організаціях, що обмінюються бібліографічною інформацією.

ГОСТ 7.78–99. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. **Издания. Вспомогательные указатели** [Электронный ресурс] // Кодекс. Электрон. фонд правовой и норматив.-техн. документации. – Электрон. дан. – Режим доступа: <http://docs.cntd.ru/document/1200019850>. – Загл. с экрана. – Дата обращения 19.05.2020.

Стандарт встановлює вимоги до допоміжних покажчиків і методиці їх складання в виданнях різних видів.

ГОСТ 7.20–2000. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. **Библиотечная статистика** [Электронный ресурс] // Кодекс. Электрон. фонд правовой и норматив.-техн. документации. – Электрон. дан. – Режим доступа: <http://docs.cntd.ru/document/1200019850>. – Загл. с экрана. – Дата обращения 19.05.2020.

Цей стандарт встановлює одиниці обліку документів

фондів бібліотек та органів науково-технічної інформації і одиниці обліку обслуговування користувачів бібліотек та органів НТІ.

Робочими інструментами бібліографа, як безпосереднього організатора і відповідального за довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, **укладача бібліографічних посібників**, будуть наступні стандарти:

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 СІБВС. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT)

Стандарт встановлює загальні вимоги і правила складання бібліографічного опису документу, його частини або групи документів : набір областей і елементів бібліографічного опису, послідовність їх розташування, наповнення і спосіб представлення елементів, застосування наказаної пунктуації і скорочень. Не поширюється на бібліографічні посилання.

ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 СІБВС. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80-2000, IDT)

Стандарт встановлює загальні вимоги до заголовка бібліографічного запису і правила його складання: набір відомостей, послідовність їх приведення, застосування умовних розділових знаків. Не поширюється на бібліографічні посилання.

ДСТУ 3582:2013 Інформація та документація. Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ)

Стандарт встановлює загальні положення і правила скорочування слів і словосполучень українською мовою під час складання бібліографічного опису та умови їхнього застосовування. Стандарт призначено фахівцям видавництва, видавничих організацій, редакцій, бібліотек, Книжкової палати

України, інформаційних центрів незалежно від відомчого підпорядкування та організаційно-правової форми господарювання.

ГОСТ 2.82-2001 Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила составления

Стандарт встановлює загальні вимоги і правила складання бібліографічного опису електронних ресурсів : набір областей і елементів бібліографічного опису, послідовність їх розташування, наповнення і спосіб представлення елементів, застосування розділових знаків.

ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання

Стандарт встановлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й розміщення у документах. Окремо подано особливості складання бібліографічних посилань на електронні ресурси та архівні документи.

ГОСТ Р 7.0.12-2011 «СИБИД. Библиографическая запись. Сокращение слов и словосочетаний на русском языке. Общие требования и правила составления»

Радимо ознайомитися:

ДСТУ ГОСТ 7.80:2007. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. **Бібліографічний запис. Заголовок.** Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80—2000, ІДТ) [Електронний ресурс] // Бібліотека ім. Я.Мудрого Міжрегіональної академії управління персоналом. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://library.iapm.edu.ua/bib_opis.htm. – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.05.2020.

ДСТУ 3582—2013. Інформація та документація. **Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою.** Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) [Електронний ресурс] // Метрологія. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://metrology.com.ua/ntd/skachat-dstu-gost-gost-r/dstu/dstu-3582-2013/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.05.2020.

ДСТУ 6095:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. **Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій** (ГОСТ 7.88—2003, MOD) [Електронний ресурс] // Метрологія. – Електрон. дані – Режим доступу : <https://metrology.com.ua/ntd/skachat-dstu-gost-gost-r/dstu/dstu-6095-2009/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.05.2020.

Зразки оформлення бібліографічних описів [Електронний ресурс] // Науково-технічна бібліотека Приазовського державного технічного університету. Сайт. – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://ntb.pstu.edu/uk/n-rabotniku-ua/biblio-opisaniya-ua>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.05.2020.

Посилання на:

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. **Бібліографічний запис. Бібліографічний опис.** Загальні вимоги та правила складання **ГОСТ 2.82-2001.** Библиографическая запись.

Библиографическое **описание электронных ресурсов.** Общие требования и правила составления

ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. **Бібліографічне посилання.** Загальні положення та правила складання.

ГОСТ Р 7.0.12-2011 «СИБИД. Библиографическая запись. **Сокращение слов и словосочетаний на русском языке.** Общие требования и правила составления»

Оформлення дисертаційних робіт. Державні стандарти України (ДСТУ) до оформлення наукових робіт [Електронний ресурс] // Бібліотека Запорізького державного медичного університету. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://lib.zsmu.edu.ua/p_oformlennya_disertaciynyh_robit.html. – Назва з екрана. – Дата перегляду 19.05.2020.

Посилання на:

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. **Бібліографічний запис. Бібліографічний опис.** Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1—2003, IDT)

ДСТУ 3017:2015. «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять»

ДСТУ 6095:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. **Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій** (ГОСТ 7.88—2003, MOD)

ДСТУ 3582:2013 Інформація та документація. **Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою.** Загальні вимоги та правила

ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. **Бібліографічне посилання.** Загальні положення та правила складання

ДСТУ оформлення видань [Електронний ресурс] // Наукова бібліотека Запорізького національного університету. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://library.znu.edu.ua/2376.ukr.html>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 19.05.2020.

Посилання на:

ДСТУ 3017:2015 Інформація та документація. **Видання. Основні види.** Терміни та визначення понять

ДСТУ 4861:2007 Інформація та документація. **Видання. Вихідні відомості**

ДСТУ 7157:2010 Інформація та документація. **Видання електронні.** Основні види та вихідні відомості

Методичні рекомендації, презентації, бібліографічні показники

Основи бібліографічного опису. Аналітичний опис [Електронний ресурс] // Наукова бібліотека Національної української Києво-Могилянської академії. – Електрон. дані (43 слайда). – Київ, 2015. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/naukmalibrary/ss-55287364>. – Назва з екрана. – Дата звернення 21.04.2020

Добко Т. Бібліографічний опис електронних ресурсів віддаленого доступу та соціальних сервісів Веб 2.0 / Т.Добко, І.Антоненко, Н.Мойсеєнко // Бібл. вісн. – 2014. – № 4. – С. 12-21. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_4_5.

Женченко М. Бібліографічний опис електронних ресурсів: загальні вимоги / М.Женченко // Вісн. Кн. Палати. – 2011. – № 4. – С. 15-18. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2011_4_5.

Виноградова Л. Использование и библиографическое описание видео-ресурсов Интернет в Библиотеке [Электронный ресурс] : обучающая презентация / Л.Виноградова ; Гос. б-ка Украины для юношества. – Электрон. видеодан. (36 слайдов). – Режим доступа: <http://www.slideshare.net/lib4uth/ss-24290875>. – Загл. с экрана. – Дата обращения 22.05.2020.

Карнаух І. Нові стандарти України з інформаційної, бібліотечної та видавничої справи [Електронний ресурс] : [ДСТУ 3017:2015 Інформація та документація. Видання; ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання] / І. Карнаух ; ХДНБ ім. В.Короленка. – Електрон. дані (40 слайдів). – Харків, 2016. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ssusered0358/ss-65931388>. – Назва з екрана. – Дата звернення 21.05.2020.

Бібліографічні посилання : загальні положення та правила складання [Електронний ресурс] / Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська Академія» ;

уклад. Т.О.Патрушева. - Електрон. дані (39 слайдів). – Київ, 2016. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/naukmalibrary/83022015>. – Назва з екрана. – Дата звернення 21.05.2020.

Кордюкова О. Бібліографічне посилання : загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 [Електронний ресурс] : презентація / О.Кордюкова; Нац. б-ка України ім. Я.Мудрого. – Електрон. дані (48 слайдів). – Режим доступу: <http://profy.nlu.org.ua/articles.php?lng=uk&pg=8416>. – Назва з екрана. – Дата звернення 23.05.2020.

Методичні рекомендації з впровадження національних стандартів України [Електронний ресурс] : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006, ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 // Книжкова палата України ім. І. Федорова [Веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://www.ukrbook.net/bibliotek.html>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 12.05.2020.

Бібліотека навчального закладу в контексті інформатизації суспільства [Електронний ресурс] : наук.-допоміж. бібліогр. показч : [стандарти в галузі наук.-інформ. діяльності в Україні] / НАПН України, ДНПБ ім. В.О.Сухомлинського. – Київ, 2019. – Вип. 4. – 503 с. – Текст. дані. – Режим доступу: http://194.44.152.155/files/fahivec/Biblioteka-navchalnogo-zakladu_vyp.4.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду 21.05.20.

Література

Дніпренко В. Розвиток типології видань засобами стандартизації : [ДСТУ 3017–95, ДСТУ 3017:2015] / Вадим Дніпренко // Вісн. Кн. палати. – 2017. – № 5. – С. 10-13. – Бібліогр.: 11назв.

Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського, Асоц. б-к України ; [редкол.: В.Попик (голова) та ін.]. – Київ : НБУВ, 1998. –

Вип. 48 : Бібліотечні стандарти і розвиток інформаційної діяльності / за заг. ред. В. Попика. – 2017. – 854 с.

Палеха Ю.І. Стандартизація в документально-інформаційній, бібліотечній, архівній та видавничій справі : навч. посіб. / Юрій Палеха, Ірина Смолоник, Михайло Геращенко; М-во освіти і науки України, ПВНЗ «Європейський університет». – Київ: Ліра-К, 2018. – 219 с. : іл., табл. – Бібліогр.: с. 210-219.

Стандарты по библиографии, библиотечному и издательскому делу : справочник; документы, практика применения / [сост. А.Н. Данилкина]. – Москва : Либерей-Бибинформ, 2009. – 591 с. – (Библиотекарь и время. XXI век ; № 114).

Стрішенець Н.В. Сучасні вітчизняні бібліотечно-інформаційні стандарти: термінологічний аналіз / Надія Стрішенець // Бібл. вісн. – 2018. – № 3. – С. 28-40. – Бібліогр.: 16 назв. – Текст статті представлено також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2018_3_7.

Розглянуто стандарти ДСТУ ISO5127:2007 «Інформація та документація. Словник термінів» (ISO 5127:2001, IDT ДСТУ 8344:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять», ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», ДСТУ 7448:2013 «Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення

понять». Виокремлено основні проблеми та означено шляхи їх вирішення.

Швецова-Водка Г. Новий стандарт «Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» / Галина Швецова-Водка // Вісн. Кн. палати. – 2016. – № 12. – С. 28-34. – Текст статті представлено також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2016_12_11.

Розглянуто зміст «ДСТУ3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять». Пояснюється логіка запропонованої класифікації видів видань, наводяться визначення основних видів видань, уміщених в стандарті. Подано зауваження щодо трактування й назв окремих видів видань (таких як суспільно-політичне, інформаційне, релігійне тощо).

Щодо розповсюдження міжнародних стандартів : [ДСТУ ISO 2789:2016 «Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика», ДСТУ ISO 16439:2016 «Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек», ДСТУ ISO 11620:2016 «Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек»] // Бібл. планета. – 2017. – № 1. – С. 41.